List 47. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 21. novembra 1866.

Gospodarske stvari.

Nova buča za jéd

iz Krfa.

Po naših krajih se veliko buč prideluje, ki jih sadé same za-se ali med koruzo, krompir itd. Ker imajo buče rade zeló gnojin svet, zato jih sadijo tudi na kupe mešanega gnoja. Da pa dobro rastejo, potrebujejo veliko vlage (moče).

Buče pa imamo pri nas večidel za svinjsko pičo, malokje za krmo molznih krav, seme bučno rabijo za olje. Sploh tedaj veljajo buče le za živinsko pičo, čeravno so prav dobre in zdrave za človeško jéd.

V drugih deželah jedó ljudjé buče od sred poletja do sred zime, kakor na Francozkem, Angležkem in v severni Ameriki, kjer buče „kruh ubozih" imenujejo.

Ker pa je z bučami tako kakor s krompirjem, sadjem itd., da niso vse enako dobre in rodovitne, tedaj naj se tudi najbolje in najrodovitniše izbirajo.

Najrodovitniša in najboljša buča za jéd je krfska buča (Speise-Kürbis aus Korfu), ki je v Afriki domá in vredna, da bi se zeló razširila tudi po naših deželah. Ta buča raste kakor grmovje, perje od perja je 2 palca saksebi, skor za vsacim perjem je zastavljena buča, tako, da buča nad bučo sedí; sad je po 12 do 16 palcev dolg, 5 do 7 pa debel, mesá je okoli 2 palca; cela buča vaga od 4 do 12 funtov; v sredi je kumari podobna.

Nekteri imajo radi velike buče, po centu težke, pa kaj hoče mala družinica s tako bučo, ktera se ne drží dalje, kadar je enkrat prerezana bila?

Buče za jed se rabijo, ali da se v juho (župo) pokuhajo, ali da se pekó, ali da se kakor kisla ali sladka repa povžijejo. Kdor hoče buče jesti kakor kislo repo (in prav dobre so take), naj jih zriba kakor kislo repo, z jesihom in soljó okisa in kimeljna dodá, pa eno uro tako ležati pustí, potem pa s čebulo praži (kuha) in z moko potrese. Kdor ima rad sladke buče kakor sladko repo, naj jih razreže na štirivoglate drobne koščeke kakor kuharice sladko repo razrežejo, kuha, s cukrom na rumensko praži in kimeljna dodá.

Kdor je take sladke ali kisle buče jedel, pritrditi mora, da so prav dobra jéd, in vredne, da jih povsod denemo v vrsto domačih jedíl.

Vse druge buče pa v ta namen preseže buča krfska.

Kdor želí tacega semena, naj se obrne do pivarnice kmetijske družbe v Gradec, kjer se 10 pešek dobí za 10 krajc.

Po „Wochenbl. der steierm. LWG."

Lovsko veselje,

njegova dobra in slaba stran.

Spisal France Šollmayr.

Sila težavnih opravil se nekteri ljudjé lotijo za malo plačo ali pa celó zastonj. Med taka opravila spada tudi lov. Cele dni po visocih planinah plezati brez gorke jedí in ugodnega počivališča; cele ure na preži stati in komaj dihati; polovico nočí na skalovji čakati, da se ne presliši petje divjega petelina: te in enake težave bi pač nihče za najboljšo plačo na dolgo ne prevzel, ako bi lov sam ob sebi ne bil nekterim ljudém v nepopisljivo zadovoljstvo. Ne bilo bi mogoče osnovati lovskih družeb brez tega mika, ako bi lastniki lovov ne dobili za malo plačilo lovcev, in večina živali, ki gozde oživlja, bi se dalje veselila svojega življenja, kakor zdaj. Kajti dohodki, ktere lov donaša, so le malokdaj zadostno denarno povračilo za zamudo in druge stroške. Ako računimo lovske stroške, gotovo je, da veljá vsaka srna petkrat več mimo tega, kar se na trgu za-njo dobiva, in le malo lovskih tatov je, ki morejo reči, „da se živijo od svojega kruha." Kmetje po pravici pravijo, da kmet, ki se pečá z lovom, „se bliža siromaštvu" — naj bi si to marsikter naših sosedov dobro zapomnil! — in da so lovci navadno taki zapravljivci, kakor vozniki (furmani). Kar pa to žrtovanje odškoduje in nektere celó vabi, da svoje življenje vagajo, to je, kakor smo rekli, neka posebna slast, ki navdaja nektere ljudí, da podijo in pobijajo divjaščino. Baron Wolf pl. Hochberg popisuje v svoji knjigi „Georgica Curiosa" vitežke misli 17. stoletja tako-le: „Lov je vaja hrabrosti in predigra vojske, v kterem se učijo, zver sè zvijačo in naglostjo napadati, jo strahovati in pobijati, peš in jež svoje orožje izurjeno rabiti, mraz, vročino, dež in hudo uro trpeti, lakoto, žejo in trud prenašati, svoj kraj in svojo sosesko škodljivih roparskih živali sloboditi. Zato so ljubili in gojili lov veliki in imenitni vladarji o vseh časih. Dalje lov oživlja srce, preganja tožnost in je sovražnik lenobe in njenih naslednjic; lov je gojitelj zdravja, vaja telesa, zrcalo boja, pa bogat kuhar, kteri naše mize z izvrstnimi jedili polni." Iz tega izvira tudi sedanja lovska strast, ktera je predrla vse národno-gospodarske proračune in ktera ceno divjačine tako tlači, da najlepša divjad se dobiva dosti cenejše, kakor so stroški za-njo, samo da se zaloga izprazni.

Kakor je v tem oziru veselje do lova koristno, ker včasih prav cenó ljudstvu dober živež pripravi, je pa vendar tudi na drugo stran škodljivo. Letniki avstrijskega narodnega gospodarstva nam pričajo o tem. Da se napravijo posebni zverinjaki, jemljó se poljedelstvu in živinoreji velika zemljišča. Do 16. stoletja so se pač le do mestnih obkopov raztezali, pozneje pa so se cele pokrajine za napravo tacih zverinjakov odločile, tako

na pr. je bil na Českem do leta 1797 na grof Waldsteinovih grajščinah zverinjak, ki je obsegal skoraj brez izjemka tri grajščine, namreč Gradišče Mnihovo (Münchengrätz), Belo (Weisswasser) in Jelenovo (Hirschberg). O začetku 18. stoletja so bili v Avstrii posebno zverinjaki v Tišavi pri Tiglic-u (posestvo grofa Clary-a), v Pfauendorf-u na ogersko-moravski meji (grof Sincendorfovem gradu), v Hestnik-u in Leskovskem (tudi na Moravskem) zarad velikosti in divjine zeló imenitni.

(Konec prihodnjič.)

Natoroznanske stvarí.

Čuti nas mamijo.

Po Rossmässlerji sestavil J. Tušek.

(Konec.)

Imamo pa tudi izglede, da so ljudje popolnoma prepričani bili, da ni tega, kar vidijo, slišijo itd., da jih samo čuti slepijo, da so pa vendar pozneje kakor poprej videli pred sabo naredbe svojih bolnih možganov kakor žive podobe, da so slišali, kako jim šeptajo tuji glasovi v uho njih lastne nezavedne misli. Eden izmed najznamenitejih bolnikov te vrste bil je knjigotržec Nikolai v Berolinu. Enake stvarí pripoveduje tudi prirodoslovec Bonnet o svojem starem očetu. Izmed tistih bolnikov, ki teh sleparjenj ne dajo veljati, hočem omeniti samo enega, ki ga je dr. Langwieser na Dunaji ozdravljal in tudi ozdravil. Bolezen se je pri tem bolniku s tem začela, da je slišal zabavljive glasove, potem je čutil, kakor da bi ga ljudje, od kterih so prihajali ti glasovi, ščipali in tepli; kmalu po tem je tožil, da mu ti ljudje vedno vtikajo smrdljivih stvarí pod nos, in na zadnje je celó videl te osebe, da so po sobi hodile.

Zdravniki blaznov (norcev) pravijo, da izmed vseh čutov je sluh največkrat, potem pa vid tako bolan, da bolnika na popisani način slepí. Môglo bi se tukaj marsikaj povedati o tacih bolnikih, pa govoriti hočem le o nekterih historično-znanih osebah, ki so imeli take bolezni. Matematikar in filozof Bl. Pascal, rojen leta 1623., bil je enkrat v veliki nevarnosti, da je skoraj izvrnil se v globok prepad z vozom, čegar konji so se splašili. Od tistega časa je večkrat na levi strani videl ognjen prepad in da ne bi padel, skušal je vselej ta krat s tem se rešiti, da je postavljal stole in druge stvarí pred-se na levo stran. Ko je to prešlo in je sopet bistri um zadobil, je popolnoma dobro vedel, da ga je samo čut mamil ali slepil. Slikar Aretino Spinello, ki je leta 1408. živel, namalal je enkrat hudiča posebno strašnega in grdega; odsehmal ga je vedno videl zraven sebe in ga slišal, kako mu je očital, da ga je tako grdega naredil. Slavni pesnik Tasso mislil je v starejih svojih letih, da hodi angelj varuh vedno ž njim; videl ga je, kako je skoz okno v sobo prišel, potem pa se razgovarjal ž njim. Tasso se je čudil, da drugi ljudje, posebno njegov prijatel Manso, niso nič videli in nič slišali kakor njegov glas.

Vse, kar nam srce močno gane ali razdraži, kakor: veselje, strah, žalost, moti naše čute, da nas še bolj kakor navadno slepijo. Reče se tudi o tacem človeku: vès je ob pamet, v nezavesti je. — Ako se človek kake misli tako poprime, da se mora zgoditi, in ako ima še živo domišljijo in željo, da se zgodí, bo mnogokrat tudi to videl, čeravno ni nič. Treba samo dobro premisliti, kar je vsak že doživel, pa bo izgledov za to dovelj našel. Posebno je od strahú, veselja, žalosti itd. ganjeno srce mnogokrat krivo, da ne vidimo prav, da vse okolnosti krivo sodimo, da kaj druzega čutimo, kakor je. Ako pridejo k temu še nenavadne okolnosti, so kratka zaslepljenja čutov gotova. Strašljivec vidi v mraku v vsacem kotu tatove ali strahove.

Posebno pripraven je človek za take zmote svojih čutov, ako je dremoten. Tù prelazijo že sanje v zavednost; kar se nam sanja, to se nam sanja tako živo, da smo prepričani o resnici dogodbe; če razun tega tudi nismo v stanu po pameti delati, se lahko kaj zgodí, kar je žalostno za nas in za druge. Krvave sodnije bi vedile o tem marsikaj povedovati. Omeniti hočem samo dveh dogodeb. Bernart Š. je spal poleti na hlevu na slami. Enkrat se o polnočí hitro prebudí iz trdega spanja. Prve trenutke potem, ko se je prebudil, vidi neko strašno podobo celó blizo sebe. Noč je in strah ga je tudi tako, da ne more jasno videti. S strašljivim glasom dvakrat zavpije: Kdo je? Ni ga odgovora, pa zdi se mu, da pošast gré proti njemu. Vès ob pamet zavolj strahú velicega skoči kvišku, zgrabi sekiro, ki je slonela zraven njegove postelje in vdari po pošasti. Podoba se zgrudi in še le zdaj, ko je jela stokati, je prišel prav do zavednosti. Pomisli na svojo ženo, ki tudi na hlevu spí, poklekne, poprime zgrudeno podobo za glavo, vidi krí in zavpije: „Suzana, Suzana, prebudi se!“ Potem praša hčer, ali mati zraven nje spí in pride na zadnje do strašnega prepričanja, da je ubil svojo vroče ljubljeno ženo. Nek mlad človek se prebudí iz trdega spanja; še vès dremoten misli, da so ga razbojniki napadli, kar se mu je pa le sanjalo, zgrabi sablo, zraven postelje visečo in zabode moža, ki je proti njemu šel. Ubil je svojega lastnega brata. — Ravno tisti bil bi nekoliko let poprej v zaspanosti skorej ubil svojega očeta, in le po naključbi se to ni zgodilo.

Strah in zaspanost sta vzrok, da ljudjé pri kakem ognji take bedarije počenjajo, da je misliti, da so obnoreli, postavimo, če porcelanasto ali stekleno posodo skoz okno mečejo, da bi jo rešili.

Zadnje vrsti omame so ogibne. Vsakemu pametnemu človeku je namreč mogoče, da počasi, če ostro pazi na samega sebe in če vadi svoje dušne močí, zadobí tako razbornost in premišljenost, da tudi v strahu ne izgubí zavednosti, kaj da dela. Mogoče je tedaj toliko otresti se sužnosti čutov, da nam saj nič druzega ne kažejo, kakor kar že sami na sebi morejo in morajo storiti. Mogoče je, da pridemo do tega, da nam je popolnoma jasno, kako vrednost da imajo po naših čutih dobljene misli in zapopadki in kakošno da samo imeti morajo, če hočemo delati le sami po sebi po pameti. To se mora tirjati od vsacega, kdor hoče popolnoma izobražen imenovan biti. Sicer tudi ta neogibnih omám odpraviti ne more, pa puščal jim ne bo, da bi na njegov um in njegova dela imele kaj upljiva; puščal ne bo, da bi se polastile krive misli, krive sodbe njegovih čutil in kazale mu prikazni, kterih ne bi kazale, da je človek dušno in telesno tako v redu, kakor bi moral biti.

To premišljevanje vodi nas sedaj do sledečega posledka. Vse pojedine stvarí zunanjega svetá so drugačne, kakor jih pa čutimo s svojimi čutili. Občutimo svitlobo, barve, glas, toploto, bolečino itd., česar pa ne zasledimo v zunanjem svetu; tù najdemo le gibanje, o kterem pa naši čuti molčijo. Čuti nam ne pripovedujejo nič o veličinah, ampak le o razmerah med njimi. Ena in ista stvar se nam na pr. veča ali manja vidi, kakor je bliže ali dalje od nas. Vid nam kaže svet perspektivno, kakoršen pa on ni in ne more biti itd. Tedaj nam čuti svetá nikoli ne kažejo tacega, kakoršen je, in sami na sebi tedaj oni ne morejo biti varna podloga za spoznanje resnice.

Prašati pa vendar moramo: Ako čuti lažejo, od kodi pa vemo, da je svet drugačen, saj ga moremo spoznati le s pomočjó svojih čutil? Najbolje bomo od-

govorili na to vprašanje v priliki, ki jo hočemo vzeti iz obsežka vidovega. Rekli smo, da nam okó kaže svet perspektivno; od kodi pa vemo, da svet ni perspektiven? Ako gledamo po dolgi ulici, vidijo se nam blizo stoječe hiše velike, daljne pa majhne, zraven nas je ulica široka; čem dalje doli, tem ožja se nam vidi, in če je dovelj dolga, se cela ulica zmanjša v drobno piko. Če ne bi mogli po ulici doli do unega konca iti, bi res verjeli, da je ulica taka, kakor jo vidimo. Pa mi gremo na uni konec ulice in se nazaj ozremo — in zdaj je stvar ravno narobe. Kar je bilo poprej nizko, je zdaj visoko; kar je bilo ozko, je zdaj široko. Obe mnenji o eni in isti stvari ste ravno protivni; obe tedaj ne morete biti resnični, marveč morate obe krivi biti, saj ni nikakoršnega vzroka, zakaj da bi eno resnično in drugo krivo bilo. Se vé, da bi moglo od vsacega pol biti resničnega, samo vedeli bi potem sopet ne, ktera polovica da je resnična. Ako bi ulico merili na več krajih, tudi ne bi zadobili prave gotovosti, ker mera tudi menja velikost po daljavi od naših očí. Pa še celó ena in ista stvar se nam more veča ali manja videti, če tudi daljave od naših očí nič ne menja, kar nam kaže izhajajoči mesec. Ako ga gledamo skoz kratko cev, se nam manji vidi, kakor pa s prostimi očmí. Tù smo tedaj v tacih dvombah, ki jih čut sam odpraviti ne more, ker bi sicer sam v svoji pravdi sodnik bil; marveč tukaj red naredí naš duh, naš um. Um si more misliti prostor, kterega vendar ne vidimo, ne slišimo, ne vohamo, ne kušamo in ne tipamo. Um zedini to misel o prostoru z vsemi mnenji, ki smo jih o zunanjem svetu zadobili po čutilih, in tako poravná on vse stvarí, ki nas obdajajo po geometriških postavah. S pomočjo uma zadobimo tedaj o svetu prave misli, ki so neodvisne od enostranskih iz čutov izvirajočih.

Tako nas tudi tukaj kakor vselej ena sama misel ne pripelje do resnice, ampak pridemo do nje le, ako vse svoje misli o kaki stvari zedinimo. Vsaka posebej je mnogokrat kriva; če pa drugo z drugo popravljamo, in če jih med sabo primerjamo in če dodamo še spoznanja, ki so od čutov neodvisna lastnina našega duha, pridemo o svetu do misli, ki imajo v sebi vse resnice o njem, kolikor le jih človek tù na zemlji doseči more.

Zgodovinske stvari.

Poglejmo enmalo starodavno historično pravo Magjarov.

Na gornjem Ogerskem je kakih 2,753.000 Slovencev, med kterimi je okoli 50.000 naših najbližnjih bratov, drugi so si s Čehi bolj v rodu. Slovenci na Ogerskem so bili menda nekdaj najprvi med slovanskimi narodi, pa so tudi bili potlej najprvi med magjarskimi stiskami v temoto pokopani.

Čez tisoč let je, pravi „Cygodnik Cieszynski“, od kar so se Sloveni ptujih preselovavnih in bojevavnih narodov osvobodili; prvi pa izmed Slovenov bili so Slovenci (Slovaki), ali kakor so se tedaj imenovali, Véliko-Moravanje, ker se je tudi Moravija k njim prištevala. Le-ti tedaj so sebe in druge Slovene osvobodili druzih neprijatelskih narodov. Slavin in močen njih kralj je bil Svatopluk, kteri si je izprosil od grškega cesarja dva aposteljna krščanstva: Cirila in Metoda, ter sprejel krščansko vero in jo razširjal med Sloveni. Ciril (Konstantin) je sv. pismo poslovenil za svoja ljudstva, in s tem se je pričelo, ali morebiti bolj prav reči: je novo življenje dobilo slovensko slovstvo. Ciril, veren in zvest očetu vsega krščanstva, je poslovenjeno sveto pismo rimskemu papežu Joanu VIII. dal presoditi in potrditi. Tako imenitno je bilo to delo, in tako zvesto dodelano, da je od sv. očeta doseglo svitlo pohvalo („Literas slovinicas jure laudamus“) in pri tej priložnosti je bil Metod postavljen za vélicega škofa na Panonskem in Moravskem.

Slovenski kralj Svatopluk (Svatopolk) je imel v Nitri svoj sedež, in pod njegovo dobro vlado so bili tudi Čehi, Šlezanje, del Poljskega, Ruskega, in drugi kraji. Nemški kralj Arnulf je bil Svatoplukovo srečno vladanje skalil; ker pa ni mogel Svatopluka zmagati v boji, zato je poklical azijatiške Magjare znad črnega morja zoper njega. Magjari, ljudstvo iz tatarskega kolena ali stebla, še vsi divji in grozoviti, prideró na Ogersko, razderó Svatoplukovo kraljestvo, zberó Ogre okoli sebe, in pahnejo narod slovenski v sužnost (nievolničtvo). Od ondot izhaja, da je na Ogerskem Magjar gospodar bil, slovenski ljud pa njegov podložnik, ki se je mogel pred njim v gore umakniti in živí ondi v veliki stiski.

Je li to prvo zgodovinsko pravo Magjarov?! Ako je to pravo (Recht) bilo, tedaj vprašamo le: kaj pa je sila? Iz te črtice pa se tudi vidi, zakaj da so Magjari tako hvaležni Velikonemcem, in zakaj se tako radi vstopajo na njihovo stran; saj je nemški kralj Arnulf bil, ki je Magjare poklical iz Azije v Evropo in jim tù prvi pomagal do veljave.

Ako tedaj človek prebira stare listine, pa vidi, kako se je to in uno godilo, res ne vé, kako bi krstil starodavna historična prava!

Temu dodajamo nekoliko vrstic, ki so jih pisale „Tiroler Stimmen“ rekši: „Ako se avtonomno pravo Ogerskega ne sme zaničevati, kadar se hoče vstvariti stanovitno delo politične svobode, tedaj ne razumemo, kako da bi zunaj Ogerskega ne smelo nobeno drugo avtonomno pravo biti? Ako pravo Ogerskega krepčá celoto (Avstrijo), tedaj ne vidimo, kako bi pravo tudi druzih dežel ravno to celoto razdiralo? Pravica je povsod pravica, svoboda povsod svoboda, kako bi tedaj naša pravica svobodo zatirala?“

Kdaj začne izhajati slovensko-nemški slovár?*)

(Dalje.)

Kaj bi se tedaj imelo narediti iz nabranega in še nabiranega zaklada? Menim, da narod smé od tacega, s trudom naših prvih jezikoslovnih močí podpiranega, z novci pokojnega mecéna tako bogato preskrbljenega dela zahtevati vsaj to, da bode otôrej, kakor so bili drugih slovanskih narečij izvrstnejši slovarji, kteri so ob trudu in skrbi posameznih učenjakov na dan prišli v prvej polovici tega stoletja, na pr. Lindetov poljski, Jungmannov češki, — menj se mu ne more, ne smé podati, ker sam Bog vé, ali kdaj zopet utegne tako narodno delo dobiti toliko novčne podpore ali ne! Da bi se naše delo po notranjej vrednosti vsaj le senčno približevalo Schmellerjevemu bavarskemu slovarju, pisanemu z veliko učenostjo, redko bistroumnostjo, neupehanim mnogoletnim trudom in tenko vestjo, tega niti ne govorim, in še menj o Grimmovem novovisokonemškem slovarji, ker vém, koliko v denašnjih, čisto pokvarjenih časih, posebno pri nas, podpirajo in čislajo učenost in pravo duševno delo, kakoršno si koli bodi, a kako se šopiri ter povsod glavo po konci nosi puhla polovičnost in nevednost; pa toliko se vendar mora storiti, da naša knjiga, stoječa nad vsakdanjim, pri nas tako navadnim rokodelskim diletantismom, vestno objame, kar je največ mogoče vse, kolikor je v novej slovenščini dobrega blaga, a to ne

*) V zadnjih „Novicah“ na 371. strani v 8. vrsti od zdolaj beri: od začetka 1850. lét, nam.: od začetka 1850. leta. Pis.

samo v besedah, ampak tudi v raznih važnejših slovniških oblikah, izrekih, prigovorih, celó v sintaktnej zvezi, kader bi trebalo, — tedaj časi tudi v celih stavkih, da bi se takisto od vseh straní videlo, kako je tu in tam prav ali napak rabila in rabi ta in óna beseda, oblika in konstrukcija. Takih dokazov pa nij jemati samo iz vseh boljših pisateljev, ampak tudi iz narodne govorice, a zopet ne samo iz jezika, navadnega po Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, temuč tudi iz slovenske Istre, izmej belih Kranjcev ter izmej ogerskih in hrvatskih Slovencev. Opomnel sem uže bil, koliko naša zbirka še pogreša, kar se tiče nabora iz knjig; ali tudi to je resnica, da poleg vsega truda svojih pridnih zbirateljev bogastva v narodovih ustih nikakor ne zajme do dna, ker tega nikdar nij mogoče v živem jezici, ki véje zmerom nove poganja, stare odméta; a vsaj truditi se je, da bi se delo primeknilo, kar se najbolj dá, bliže in bliže popolnosti, pod ktero vsemu prizadevanju vprek vendar le gotovo še zmerom globoko globoko ostane, a to zarad slabe človeške močí sploh in zarad posebno slabe naše; toda kdor do popolnosti vsaj ne hrepení, tak nij vreden niti srednosti, ktero tudi redko doseže. Dalje mora slovár povedati in dokazati izvor posebno tujih izrekov in besed, kterih je obojih mnogo več, nego se morda zdi tacemu, kdor jezika ne preiskuje; poslednjič mora, po sklepu za-nj skrbečega odbora, slovenščino primerjati staremu jeziku in vsem živim narečjem, — s kratka, slovar mora, ali vsaj moral bi naš jezik deti pod znanstveno kritiko.

Da torej tako delo ne more od denes do jutri na dan, kakor goba v grmovji, to vé, kdor umeje, o čem se ménimo. Le kdor tega ne umeje, samo tist utegne vedno priganjati: kdaj bode kaj na svitlem? — kakor deček, ki nepotrpežljivo štopíca okoli šivarja, kader mu dela prve hlače.

Naj se nikar ne pozabi, da naše narečje še nij bilo nikoli po vsem svojem bogastvu preiskavano s kritičnim očesom, temuč da v njem iz miloradosti do zdaj le vedno — precèj nekritično — tù in tam brbamo vsi mí, razen g. dr. Miklošiča, kteremu gré hvala za vse, kolikor smo napredovali v zadnjem času, in razen učenega nabiratelja, g. Cafa, ki se je trudil in se trudi še zdaj, da bi objel vse jezike, kolikor se jih koli tiče slovanščine. Jaz ne menim nikomur, zlasti Metelku in vsem drugim jezikoslovnim preiskovateljem ne, krajšati zaslug, ktere hvaležno prisójam vsacemu, kdor je oral našo ledino — kakoršno koli; ampak samo to opominjam, da nij mogoče dospeti do više izobraženosti, ako bodemo zapirali očí in ušesa, kader je pomenek o našem duševnem mraku. Pa dr. Miklošič se nij utegnil pečati samo z našim narečjem, da-si gotovo najrajši, največ govorí o njem v svojih knjigah, kterih viši nálog je, staro staro slovenščino preiskovati in primerjati vsem indoevropskim jezikom, zlasti vsem slovanskim narečjem. Po njegovem velikanskem trudu je zdaj res mnogo laže razlagati prave slovanske besede, akopram je in tukaj še vedno težavnega in temnega dovolj. Gotovo morajo, zunaj raznih drugih knjig, o kterih bode tudi govorjenje, in zunaj spisov o starej slovenščini, o čemer smo uže govorili, vredniku biti v rokah posebno vsi boljši slovarji živih narečij. Sem spadajočih, natisnenih slovanskih knjig imam uže res lepo čislo, in sicer: Megiserjev, Gutsmannov, Markov, Jarnikov, Murkov, Cigaletov slovar, poleg vseh naših slovnic, ker tudi te je treba porabiti; potem dr. Miklošičev staroslovenski, ruski Dalov in akademijski 1806. leta, hrvatski Voltigijev, srbski Vukov obeh tiskov, češki Jungmannov, poljski Lindetov in gorénje-srbski (lužiški) dr. Pfuhlov, dolénje-srbski J. G. Zwahrov slovár. Vrzéli tega števila se morajo čisto dopolniti; posebno Jambrešića, Belostenca in Habdelića nij pozabiti, ker, da-si ne pišejo do dobrega v našem jezici, imajo vendar le v sebi velik zaklad slovenskega blaga, mnogo poduka našej pisavi. Prva dva ima ljubljanska knjižnica, Habdelića ne. Potreben je celó Daničićev „rječnik iz književnih starina srpskih.“ O litovskih Schleicherjevih spisih in o Nesselmannovem slovarji istega jezika ni govoril nisem. Poleg tega je na tanko pregledati vse, kar ljubljanska knjižnica, zlasti v Kopitarjevej zapuščini, hrani za našo rabo.

Zdaj pa, koliko ima slovenščina v sebi tujih besed, in to iz raznih jezikov! Nekoliko je romanskih, pa tudi madjarskih in turških, posebno mej ogerskimi in hrvatskimi Slovenci. Kako je v tem oziru izvrstno delo težavno, za zdaj celó nemogoče, to je lehko razumeti, če pomislimo, da niti srbščina niti madjarščina, kar se v njiju tiče tujih rečí, nista dovolj kritično preiskani. Dalje kakor kaže, Slovenci nismo niti brez celtskih besed; ali največ smo jih dobili iz nemščine stare, srednje in nove dôbe, in tù zopet največ iz narečja alamanskega, čegar slovarji se morajo na tanko porabiti. Na prvem mestu mej njimi je Schmellerjev, Slovencem do zdaj na kvaro neznani bavarski, potem Lexerjev koroški in Schöpfov tirolski. Dalje ne sme biti zanemarjen Schulze-jev gotski, Graffov staro-visokonemški, Grimmov novo-visokonemški, kar ga je uže natisnenega, in Diefenbachov primerjajoči gotski slovár, v kterem je skoro ves neizmerni zaklad nemškega govora, primerjen indoevropskim in drugim jezikom. Zarad romanščine se mora posebno preiskati Diez, in zarad celtskih besed učeni Zeuss. (Kon. prih.)

Sporočilo

o V. odborovi seji slovenske Matice.

Slovenske Matice odbor je 15. novembra t. l. ob 5. uri popoldne v mestni dvorani imel V. sejo. Vodil jo je prvi predsednikov namestnik g. dr. L. Vončina vpričo 12 ljubljanskih in 2 vnanjih gg. odbornikov. Po predlogu g. dr. Coste sta se zapisnika IV. odborove seje in II. občnega zbora kar potrdila in podpisala. Na to je poročal tajnik g. Lesar o volitvi 10 novih odbornikov, ter naznanil, da je na mesto g. J. Trpinca, kteri se je volitvi odpovedal, stopil g. J. Gorup, in da je tako spet 16 ljubljanskih pa 24 vnanjih odbornikov. Bralo se je po tem pismo g. dr. Kočevarja, v kterem spoznava, da mu opravila ne dopuščajo hoditi v Ljubljano in se vdeleževati v matičinih sejah, toraj se tej časti odpoveduje. Al na opombo g. dr. J. Bleiweisa, da se jih vdeležuje lahko pismeno in da je delovanje g. dr. Kočevarja na blagor našemu narodu tako imenitno, da si odbor more v čast šteti imeti ga v svoji sredi, sklene odbor soglasno, da te odpovedi ne sprejme, ampak g. Kočevarja prosi, naj še ostane odbornik.

Ker poročilo o računu, ki je bil podan II. občnemu zboru, ni bilo še dovršeno, zato se je odložilo za prihodnjo odborovo sejo, in poročal je koj po tem g. tajnik o novih udih, kterih je od tedaj, kar je bil dotiskan imenik v „letopisu“, do danes se vpisalo 133, 11 ustanovnikov in 122 letnikov. Tudi knjig je Matičina knjižnica v tem času mnogo dobila. Med drugimi je po prizadevanji pravoslavnega biškupa g. Rajevskij-a na Dunaji poslala carska akademija v Št. Petersburgu 217 knjig in 3 atlante, in pri tej priliki predlaga g. dr. Toman, da se g. biškopu Rajevskij-u izreče spodobna hvala in da se izvoli za častnega uda slovenske Matice, kar je odbor pritrdil proti temu, da se vlada poprosi privoljenja. — O rokopisih v poslednji odborovi seji sprejetih poroča, da še niso v tiskarnici, ker se potrebne slike ali podobščine še niso dobile; poslednjič razjas-

nuje razloge, iz kterih se je tajnikova plača morala vstaviti v proračun, in obravnava o tajništvu deti na dnevni red.

Na predlog g. dr. Coste se volijo soglasno „per acclamationem“ dosedanji opravniki slov. Matice, to je, prvosednik, njegova dva namestnika, blagajnik in pregledovalec društvenih računov, in dva ključarja — tem lože, ker so se pismene volitve, ki so jih poslali nekteri nepričujoči gg. odborniki, večidel vjemale z njegovim predlogom. — Na to se zahvali g. dr. Toman za to čast, rekši, ker pri svojih drugotnih obilnih opravilih ne more tolikanj za Matico storiti, kolikor bi bilo želeti, zato naj se prizanesljivo sodi njegovo delovanje; da pa vendar hoče ostati predsednik zlasti, ako ostane dosedanji g. tajnik, brez kterega bi ne mogel dovrševati Matičinih opravil.

In s tem se je pričelo razgovarjanje o razpisu tajnikove službe in o njegovi plači. Gosp. L. Svetec svetuje: „ker se je tajništvo doslej dobro oskrbovalo, zato naj se naprosijo gospodje, ki so ga opravljali, da ostanejo še vprihodnje, in da odbor pozneje po moči matičine denarnice ali po večih ali manjših opravilih tajniku spozná kako povračilo ali kako nagrado.“ Podpirajo ga v tem gg. dr. Costa, Zupanec, Bleiweis in Toman. Dr. Costa pa razun tega še predlaga, „da se odbor sam po časnikih oglasi zoper očitne napade zastran tajnikovega povračila za preteklih 14 mesecev ter pojasni, da to ni bilo nikakoršno plačilo za njegov trud, da bi ustanovljena plača vse viša morala biti; to naj odbor enkrat sam očitno pové; potem pa naj beseduje po časnikih, komur koli je drago.“ Da tega razjasnila ni treba, omeni g. Marn, ker je to povedano že v sporočilu zadnje odborove seje v „Novicah“, toraj znano slovenskemu svetu. Temu nasproti spregovorí g. dr. Bleiweis, da to je bilo le časnikarsko izvestje, in da je vse kaj druzega, ako odbor Matičin sam službeno razjasni velik ta razloček, ki je med nestalno majhno remuneracijo na koncu leta in pa med stalno, že naprej odločeno, višo plačo (Gehalt), in dr. Toman kaže, da je pač žalostno, da se odbor pri tolikem vspehu (resultatu) na tak način mora opravičevati zoper nektere, ki brez ozira na korist domovinsko le razdirajo in podirajo, zidali pa sami še niso nič; ž njim se sklada v tem tudi g. dekan Hicinger, rekši, da to, kar smo dosegli, smo dosegli le po mnogoletnem trudu skušenih rodoljubov. — Gosp. prof. Vavrů meni, ako se delo razdeli med tri odbornike, za tajništvo nobene plače treba ne bo, ter pravi, da opravljati hoče svoj posel kakor doslej tudi vprihodnje, in prevzeti še, ako je treba, vpisovanje udov in razpošiljanje knjig. Denarja bodemo potrebovali za knjige, in gledati nam je, da jih več spravimo na svetlo, toraj se naj o razpisu tajnikove službe danes še nikar ne sklepa. — Gosp. prof. Marn omeni, da rad spisuje še vprihodnje sporočila in zapisnike Matičinih sej, in prevzame še nekoliko več opravil proti temu, da je tajništvo popolnoma zastonj, in da g. Lésar vódi dopisovanje. Gosp. prof. Lésar pravi, da je tajnikov posel drugačen — da tudi on rad prevzame ali knjižničarjevo ali zapisnikarjevo opravilo, in tudi še kaj več; tajnikovega posla pa da ne more. Gosp. dr. J. Bleiweis predlaga prošnjo do gosp. prof. Marna, naj tedaj on blagovoli za eno leto prevzeti dosedanje Lesarjevo opravilo, ktero bode manjše, ako gospoda Lésar in Vavrů vzameta nekoliko tajnikovega opravilstva na-se. Gosp. prof. Marn pravi, da ne more, ker so tudi šolske počitnice vmes, ki so mu treba. — Gosp. Gorup govorí zoper nasvet dr. Coste, in naj se ne očita mladim pisateljem, ter hoče, da se služba tajnikova razpiše. V tem smislu so pisali tudi nekteri vnanji gg. odborniki, drugi pa, naj ostane, kakor je bilo. Gosp. Svetec odbija Gorupov nasvet ozir razpisa tajnikove službe, češ, da ta pot ni na korist Matici, ki mora, kar se dá, varčno gospodariti, ter svoj predlog podpira še s tem, da prav to je ista pot, po kteri se je Matici v 14 mesecih prihranilo 270 gold., da-si tudi je odbor v IV. seji tajniku izrekel neko povračilo za njegov veliki trud. Gosp. prof. Lésar ponavlja, da za preteklih 14 mesecev nobenega povračila ni zahteval in da rad ménja z zapisnikarjem ali knjižničarjem; al ker ta dva gledé na šolske praznike nista hotela menjati, pride po razgovoru, kterega so se vdeleževali gg. dr. Bleiweis, Vončina, Costa, Toman, Svetec, na glasovanje Svetčev nasvet s pristavkom gosp. dr. Coste, ktera po veliki večini obveljata. Gosp. dr. Toman izreče hvalo odbornikom, kteri so prevzeli spet tajništvo brez plače, ki pa naj imajo sladko zavést, da Matici tako mnogo stroškov prihranijo.

(Konec prihodnjič.)

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Deželni zbor 19. dne t. m. po sv. maši, ki so jo peli svetli knezoškof, je Njih eksc. cesarski namestnik baron Bach začel sè naznanilom, da so presvitli cesar sprejeli odpoved baron Codelli-a in mu v priznanje zaslug, ki si jih je pridobil kot deželni glavar, podelili častni red železne krone 2. vrste, in da na njegovo mesto so izvolili dr. K. Wurzbach-a pl. Tannenberga za deželnega glavarja, za glavarja-namestnika pa dr. J. Zupana, deželnega odbornika. — Na to je novi deželni glavar prevzel predsedstvo in z ogovorom, v kterem je miloval odstop gosp. barona Codelli-a, in bridke čase, ki jih je po nesrečni vojski prestala Avstrija, pozdravil deželni zbor, kterega hoče zmirom z mirno spravo voditi, nadjaje se prijazne pomoči v deželnih potrebah od cesarskega namestnika; naposled je zaklical Njih Veličanstvu slavo, kteri klic je navdušeno odzdravljal zbor trikratno. — Gosp. cesarski namestnik zagotovivši neprestano delovanje na korist deželi je potem zboru predložil pismo, ki ga je Njih Veličanstvo poslalo državnemu ministru po končani vojski, v nemškem in slovenskem jeziku; nemško pismo je bral gosp. predsednik sam, slovensko pa gosp. dr. Costa, zapisnikar današnje seje. — Gosp. Dežman je v imenu deželnega odbora poročal o volitvi kupčijske in obrtnijske zbornice, ki je gospoda Horaka in Debevca volila za poslanca. Deželni zbor je enoglasno potrdil volitev in nova poslanca sta postavno obljubo storila. — Naposled sta bila gospoda L. Svetec in dr. Skedl za zapisnikarja prihodnjih 14 dni voljena.

Nabiranje

za južnoslavensko vseučilišče.

V svojem večernem shodu 10, dne t. m. je sklenil „Južni Sokol“ po predlogu g. Poúra udeležiti se po svoji moči nabiranja za južno-slavensko vseučilišče. Postavljen je bil precej odbor sedmih, ki bi na tanje prevdaril, ter društvu poročil, kako bi se to nabiranje z dobrim vspehom dovršiti dalo. V odbor so bili izvoljeni gg. dr. E. H. Costa, dr. Lovro Toman, dr. Jernej Zupanec, J. Horak, L. Svetec, Ed. Poúr in Fr. Ravnikar. Ta odbor je v shodu 17. t. m. storil te-le, enoglasno dogovorjene nasvete: 1. naj se naprosi g. dr. J. Bleiweis, da tudi pristopi temu odboru; 2. „Južni Sokol“ naj napravi med seboj nabiro za južno-slavensko vseučilišče; 3. naj naredí združen z ljubljansko čitalnico,

ako ne pred, pa prihodnji véliki pondeljek besedo, ktere dohodek se obrne v isti namen; in 4. naj se povabijo vse slovenske čitalnice, da bi dale vsaka po eno besedo, ktere dohodek bi bil namenjen južno-slavenskemu vseučilišču. Vsi ti nasvetje bili so z navdušenimi dobroklici potrjeni.

Tako je naš vrli „Sokol“ začetek storil, v podporo izobrazilnega zavoda, kterega potrebo vsi južni Slaveni tako živo čutimo, za kterega se naši južni bratje že toliko let, ali žali Bog dozdaj še zmirom brez vspeha poganjajo. Dragi Slovenci, udeležimo se vsi po svoji moči tega blagega, za nas vse južne Slavene toliko važnega početja. Pokažimo djansko, da imamo srce za dušni napredek slavenskega juga. Saj novčiči, ki jih tjekaj vložimo, za nas ne bodo zgubljeni, temveč bodo donašali tudi nam obilne obresti. In morebiti se po našem djanji tudi vlada opomni, da bi za narode, ki so za Avstrijo toliko stoletij zvesto stražili in kri prelivali, imela vsaj že enkrat kaj storiti.

Dopisi.

Od Save 10. nov. ⊕ (Konec.) — Ker sem že gori napomenil politiško pitanje, to je, razmere naše zemlje z Magjari, naj še napomenim razpravo, ki smo jo uni čas brali, ali je danes že mogoče in shodno, da se Slovenci združijo s Hrvati. Ko je „Slovenec“ prinesel zasebni sestavek, ki so ga nemški centralistični listi zgrabili za „slovenski program“, zapeklo nas je koj tukajšnje Slovenci, ker smo dobro znali, da bodo Hrvati ga odbili, ker med nekterimi praktičnimi rečmí je veliko nepraktičnih misli. Nepraktično nam je tukaj to, kar se koj ali tudi v kratkem ne dá izpeljati, in „Pozor“ nam je naravnost rekel, da Hrvati še imajo opravila z Magjari, s kterimi so v zvezi že toliko in toliko stoletij; v broji 287. pravi, da se še danes ne vé, v kaki obliki se bodo Hrvati pogodili z Magjari. Dokler pa to pitanje ni odločeno, ne more se kaj več reči o kaki zvezi sè Slovenci. Recimo tedaj obestrano, kar „Pozor“ pravi v broji 289. samo enostrano za Slovence, da se Slovenci in Hrvati ne bodo in ne morejo zediniti, dokler eni in drugi do kraja ne pridejo z dosedanjimi zavezami in politiškimi združniki, to je, Slovenci z Nemci, Hrvati z Magjari. To niso rečí, kterim se čez eno noč že pride do kraja; Hrvati so leta 1848. do krví se svadili z Magjari, in vendar sedaj, to je, 18 let pozneje vidimo, da ne pričakujejo samo kmetje, ampak tudi en del naših izobražencev dobro in srečno prihodnost le od une straní Drave in Mure. Kmetje na pr. pri nas mislijo, da bode jim pod Magjari veliko bolje, ker je pred l. 1848. vse bilo bolji kup, imeli so prosto sadbo tobaka itd.; še enkrat morajo to skusiti, in če ne bo izpadlo po volji, začeli bodo misliti na drugo stran. — Tako so stare zveze še zeló životne. Kar pa veljá za Hrvaško, to se tudi na zapadni strani Sotle na enkrat ne dá prevrniti; tudi tam je treba naravnega razvitka. — Take misli in tako pot radi bi mi razumeli v besedi „program.“ Če pa kdo idealom, ki se bodo morebiti za dvajset let še le môgli razvijati, hoče dati ime „program“, „široko mu polje!“; vsaj je vsak jezik manje više subjektiven. Toliko pa naj še vendar tukaj dodam, da za razvitek tega pitanja, o kterem Vam te vrstice pišem, ima ravno hrvaški sabor veliko veljavo; na njegove sklepe gotovo gleda vsak le nekaj omikan Slovenec. Ker še tedaj to pitanje nikakor ni dognano do zrelosti, imajo Slovenci tem svetejšo dolžnost, da na narodno-književnem polji delajo, kolikor je le mogoče, da se narod okrepi na duševnem polji. In v tem oziru nam je med drugim tudi delovanje društva sv. Mohora neprecenljivo in zlata vredno, ker omikalne klice nosi v kmetijsko stališče, kteremu „Novice“ že čez 20 let obračajo največi svoj trud in, ponosno lahko rečejo, z velicim vspehom. In ker je narodu treba duha, naj nam je srčno tudi pozdravljeno delovanje slovenske Matice, ker ima narodu pomagati do mož v narodnem duhu više izurjenih, ki bodo v svojem času narodu kazali pot, po kteri ima stopati. V tem oziru ni samo moja misel, marveč gotovo tudi vsacega domoljuba, da je Matica pozvana v to, da odgojuje literarne sile vsake vrste, ktere bi vsaki čas pripravljene bile, da duševno delajo za narod. Ni vsakemu časa, in nekterim morebiti tudi ni duševnih sil, da velika dela pišejo; eni in drugi pa bi vendar radi narodu stregli v manjih ali večih sestavkih. Al ker vemo, da se našega delovanja mnogi bogataši ogibljejo, zato ni zahtevati, da bi literat za prazno delal; treba mu živeti, treba mu vsakovrstnih knjig. Te dni doživel sem ravno, kako je nek znan literat prosil posojila za drva, da mu je tako mogoče dovršiti knjižico, ki mu se že tiska. Vendar naj nihče ne misli, da samo nam Slovencem ali Slovanom je tako bridka osoda; ne, ne! Ozrimo se le v pretekle čase, pa vidimo, kako se je nemškim, francozkim in drugim pisateljem godilo. Tolažimo se z drugimi narodi, pa napredujmo kolikor mogoče! — Nadjamo se, da k veliki svetkovini Zrinjskega, ki se bode obhajala 24., 25. in 26. dne t. m., pride tudi Slovencev k nam v Zagreb. Dobro došli!

V Kastvu 11. nov. A. M. — Odkar je vrela borba med starim Kastvom in mladim Volovskim, niste drage nam „Novice“ prinesle nobenega dopisa več iz našega kraja. Res, da mi še žolc kipí, ako se spominjam dopisov v 13. in 15. listu, ki so nanesli toliko zvitega in zavitega za Volovsko proti Kastvu, kolikor ga le tujec nanesti more, kteremu je vse od kraja neznano; al mislim si: Oče odpusti jim, saj ne vejo, kaj delajo! Istran pravi: „svako prase rije mrkvu za-se“, naš Primorec pa: „svaki vodi vodu na svoj jaz“, in v tem smislu najbolje je bilo, da protivni stranki nismo odgovarjali dalje. Danes naj Vam povem, da nam je visoka vlada poslala za okrajnega poglavarja možá pravega značaja, bistre glave in neutrudljive delavnosti. Protivna stranka sicer pravi, da „vsaka nova metla dobro mete“, al lastnosti novega predstojnika so nam porok, da oni pregovor nikakoršne ne bo imel veljave o njem. — Da Lahonov tudi v naših krajih ne manjka, ki mislijo, da je laška zemlja, kjer koli so nekteri ljudjé, kteri laški kramljajo, tega ni treba na dolgo in široko dopovedovati. Že leta 1848. so Lahoni zavolj talijanskega jezika po naših brdih rogovilili in kmete tako motili, da je drug druzega pisano gledal, pa oba nista vedela, zakaj? Že takrat sem pisal v tržaške novine „il Diavoletto“, da različni narodi na meji so zleveni kakor barve v mavrici, da ni lahko med njimi natanjčne meje potegniti, da je tedaj le bratovska ravnopravnost tisto sredstvo, ktero pomiri vsacega, ker dá vsacemu, kar je njegovega in kar je Slovencu ravno tako sveto in drago kakor Lahu. Al Lahoni žalibog! še dandanes blodijo, da bode most nad jadranskim morjem do Jakina ali do Ravene kmalu gotov; Laška, ker že svoji nogi k Mletaku tiščí, da bode na Goriškem imela svoj trebuh, tukaj pri nas svoja pleča, glavo si pa sanjajo (kakor tudi laški sosedje Rečani) da bo imela na Magjarskem, nas pa..... da bojo pogoltnili! Dober tek tacemu želodcu! Mi pa (ker Trst je že, in znabiti da tudi vprihodnje ostane „reichsunmittelbar“) nepreplašeni pomikujemo se počasi nazaj k naši historični sredini Ljubljani, da nam ondi oživí ranjki „lontoh“, da bomo tako trdnejši steber našemu cesarstvu, in mogočneji kos avstrijske edinosti. Goričani! — vi ste začeli srečno, hajd srčno naprej k sredini! — (naših

Koroščev in Štajarcev ne bode Bog pozabil!) popustite enmalo svojo furlanščino, mi popuščamo laščino, Kranjci so že davnej popustili „kranjsko špraho“ in se bližajo počasi južnemu narečju, hajd k sredini! — Narodnost in enakopravnost naj ne bodete več copernice na jugu, da je preplašen sever pisano gleda, se križa, in je z blagoslovljeno vodo škropí! hajd k sredini, da kaj opravimo, predno naš nebeški generalissimus komandira na uni svet! „Osservatore“ (tržaške novine) in njegov dopisnik iz Dunaja nam vsaki dan jasnejše kažeta, da visoka vlada za nas dobro misli; podpirajmo jo tedaj „viribus unitis!“

Iz Ptuja. *(Iz čitalnice.)* V nedeljo 25. t. m. — sv. Katarine dan — bode v tukajšnji čitalnici velika „beseda“ z gledišćem, petjem, plesom in tombolo. Dohodki so namenjeni mestni bolnišnici, gledišćina igra je „Črni Peter.“ Začetek ob 8. uri zvečer. — Slavni gosp. Oroslav Čaf pa vsako sredo ob 8. uri zvečer — začenši od 14. t. m. — predava nauk slovenskega jezika.

V imenu odbora ptujske čitalnice.

Maribor 18. listopada. — Pri besedi dne 25. t. m. se bode tudi igrala gledišćina igra „Črni Peter“, ki jo je poslovenil naše čitalnice član gosp. dr. Matija Prelog; gotovo ne bode žal našim vnanjim udom, če je tudi pridejo gledat. — Opravilni odbor za Slomšekov spominek je povabil gospinjsko društvo, da v Mariboru pri častilcih slavnega ranjcega pobira doneske za spominek; sred meseca prosenca bo se pomnoženi odbor sklical, da se ostale priprave za stavbo določijo.

V Senožečah 12. listop. S. — Iz včerajšnje javne občinske seje naj Vam to poročam, da na zahtevanje sl. deželnega odbora od 26. dne u. m., da naša županija dá svoje mnenje zastran prenaredbe deželnega in volitvenega reda vojvodine kranjske na znanje, se je zato 4. dan t. m. izvolil odsek 3 gospodov in v očitni seji 11. dan t. m. se je njihov predmet enoglasno sprejel, ker se strinja (z malimi dostavki) popolnoma s predlogom poslanca gosp. dr. Coste v kranjskem deželnem zboru od 27. prosenca t. l. — Vprihodnje bi bilo želeti, da bi sleherna soseska dobivala saj po en iztis stenografičnih spisov deželnega zbora v svojem jeziku, kajti vsakemu omikanemu soseščanu je na tem ležeče, da izvé in zná, kako in kaj poslanci v deželnem zboru deželi na korist govoré, ako se že ne misli posnemati bližnjih sosedov Koroščev, kteri so v gospodarstvenem oziru tako varčni, da ne tiskajo hitropisnih spisov ne v nemškem, ne v slovenskem jeziku.*) — Koliko malo upljiva da ima nemščina na naš narod, razvidi se jasno tudi iz tega, da pri nas na kmetih se ne nahaja ne en naročnik na kteri koli nemšk časnik, slovenskih listov tedenskih in polmesečnih pa v našo faro dohaja 29 iztisov. Vsako umno ljudstvo hrepení po národni omiki. — Vaš dopisnik v poslednjem listu je pozabil povedati, da v štacuni g. A. Delak-a se prodaja črna ali rujava (živinska) sol, že dolgo časa, po 2 solda funt. Reveži so sploh živinsko sol prekuhovali, in jo potem za domače potrebe rabili, pa ni dolgo tega, kar je naša c. k. okrajna gosposka dala klicati, da se ne sme več tako delati, sicer bo tiste, ki tako ravnajo, kazen zadela. Premožni gospodarji pa dajejo belo (kuhinjsko) sol tudi živini, ker pravijo, da se mleko po črni soli pokvari.**) Iz državnopisnih (statističnih) izkazkov se razvidi, da v poslednjih letih se je kuhinske solí dosti manj prodalo nego poprej; treba bi bilo, da bi modra vlada ceno bele (kuhinjske) solí blizo do polovice znižala, kajti v nobenem delu svetá ni kuhinjska sol tako draga kakor pri nas, in v nobeni državi menda se je toliko ne pridela kakor v našem cesarstvu. Nekteri trdijo, da bi državnemu zakladu in narodarstvu posebno koristilo več, ako bi se vzdignila samoprodaja (monopol) solí in duhana.

Iz Stražiša blizo Kranja. = „Novice“ žalibog! večkrat naznanjajo nesrečo po ognji; al tako grozne, kakor je v saboto ponoči tukaj bila, ni je še bilo. Ob dveh je začelo v neki bajti pod Št. Petrom goréti, ob treh pa je nad 100 hiš in druzih poslopij bilo šuta in pepél. Silna sapa je pihala z Gorenskega, in zato je plamen od poslopja do poslopja, večidel sè slamo kritega, segal tako hitro, da vse je bila ena, nepretrgana ognjena rajda. Pomočí ni bilo nobene mogoče, ker v enem hipu je bilo vse v požaru; zgorélo je ljudem vse vse do kraja, razun tega, kar so v naglici čez život svoj vrgli, da so se oblekli. Tudi en otrok in dva moža sta zgorela; veliko jih je osmojenih, in ravno tako tudi živine. Mnogo med njimi je že samo ob sebi ubozih sitarjev. Popolnoma berači so zdaj brez živeža, brez obleke, brez stanovanja — in to vse ob mrzli zimi. Bog pomagaj! Dobrotljivi sosedje so potaknili reveže po svojih hišah. „Novice“, ki ste že tolikrat prosile pomoči pogorelcem, prosite je še za siromake Stražišane, kajti verjemite mi, da Stražiše po grozovitem požaru je zdaj pravo strašiše!*)

Iz Kranja. — Da so národne čitalnice tudi pomočnice o revah, pokazale so to večkrat. To ljudomilo načelo vodi tudi našo čitalnico, ktera je sklenila, da prihodnjo nedeljo, 25. dne t. m., pogorelcem Stražišanom na pomoč napravi veselico s tombolo. Vhod bo vsacemu prost, kdor plača 20 krajc., tombola pa, upamo, da bode tudi precej donesla.

Iz Ljubljane. V poslednji seji mestnega odbora so bile sledeče reči sklenjene:**) Gosp. odbornik dr. Schöppl je bil po predlogu magistratnega zbora, o kterem je poročal župan dr. Costa, za veliko hvale vredno delavnost v mestnem zboru enoglasno za mestjana izvoljen, — ljubljanska občina naj obdrží svojo dosedanjo občinsko postavo, — ker si štacunarji po svojih lastnih doneskih napravijo štacunarsko stražo, dodá mesto vsaki mesec tej potrebni napravi 6 gold. 34 kr., in ti čuvaji naj sabljo imajo, — nujni predlog, ki ga je v slovenskem jeziku stavil odbornik dr. Toman: „naj mestni odbor pošlje po šolskem odseku hitro izdelano prošnjo do deželnega zbora za vresničenje dr. Bleiweisovega šolskega predloga v poslednjem deželnem zboru“ je bil z veliko večino sprejet, — gledé na obširna policijska opravila, ki jih edini magistratni komisar Svetec ne zmore, je bilo po izstopu

*) To je pomota. Celovški zbor daje stenogr. spise v nemškem jeziku na svetlo. Ako se ne motimo, je edini galiciški zbor, ki ne razglaša popolnoma obravnav zborovih. Vred.

**) To je le misel, pa ne resnica. Ako med 98 funtov solí pomešamo 2 funta ogla in encijana ali kake druge nedolžne pritikline, vendar ne more to nikakoršne kvare imeti do mleka. Oglje in encijan še želodcu dobro tekneta, pa saj ni ne unega, ne tega ali kakošne druge tvarine v živinski soli toliko, da bi kaj izdala! Namen je le, da se taka sol ne rabi za kuhinjo. Sicer pa smo tudi mi še zmiraj te misli, naj bi vlada tako dober kup dajala navadno sol domačim ljudém kakor jo prodaja na tuje, pa se je bo prodalo veliko več državni kasi na korist, pa tudi na dobro ljudem. Saj je mili Bog naredil celo morje solí; čemu tedaj predrago prodajati dar božji! Človek in živina potrebujeta solí; potrebna jima je za zdravje pa tudi za boljo telesno izrejo. Ako si država napravi po soli zdrav in krepák človešk rod in močno in bolje rejeno zdravo živino, saj je to naposled le državi na korist. Ako je vlada znižala pisemske marke na pol in dve tretjini, pa v nekoliko letih vendar ne bo nič škode trpela, zakaj ne bi znižala tudi solí, ki je svetu toliko potrebna? Vred.

*) Naj dá, kdor le kaj more; nesreča je res strašna! Tudi „Novice“ prejemajo rade darove. Vred.

**) Manjka nam danes prostora za obširniši popis. Vred.

g. Hofbauerja prazno ostalo mesto magistratnega koncipienta g. Peroni, bivšemu uradniku ces. policije ljubljanske, sedaj dunajske, podeljeno, — ker tudi od občine ljubljanske deželni odbor izvedeti želí mnenje o volilnem redu deželnega zbora, je župan dr. Costa poročal v imenu dotičnega odseka in nasvetoval: naj mestni zbor deželnemu odboru razodene svoje mnenje in želje o tem, da se pomnoží število poslancev, naj poslanstvo traja le 3 leta, naj poslanci sami kakor nekdaj volijo deželnega poglavarja, naj se kranjski deželi brez pritrdbe njenih zastopnikov odtrgani kraji na Primorskem zopet povrnejo in združijo v eno celoto ali naj se to, kar je zgodovinsko pod imenom ilirskega kraljestva, zloží v eno upravno in zborovo teló, — naj se vsled oktoberske diplome autonomii deželni dá, kar ji gré, kakor šolske in upravne rečí, — naj mesto ljubljansko, ktero šteje čez 20.000 stanovnikov in plača direktnega davka 280.000 gold., voli 4 poslance v deželni zbor namestu dveh, — naj tudi volilci 3. razreda ne bojo izključeni od pravice poslance voliti v deželni zbor, — naj se namestu s 30leti že prične volilna pravica popred za dež. poslanstvo itd. Obširne razprave so bile o nekterih točkah, in najobširneja tista, o kteri je dr. Toman z gorko besedo zagovarjal veljavo oktoberske diplome. Naposled so obveljali vsi gori našteti predlogi. — Poslednja obravnava bila je o cesarskem magacinu na Bregu, ki ga vlada prodá in kterega naj po nasvetu županovem kupi mesto. Dr. Costa je jasno dokazal, kaj je po pravici mestnega in kaj cesarskega, in je nasvetoval, naj mestni odbor ponudi vladi za to staríno 2000 gold. Predlog ta je bil enoglasno sprejet. Konec seje ob $8\frac{1}{2}$ uri, čeravno je izostalo še več predmetov, današnji seji namenjenih.

— Gosp. prof. Smolej, dozdaj namestni ravnatelj ljubljanske gimnazije, je po ces. sklepu od 15. t. m. izvoljen za pravega ravnatelja.

— 3. decembra bode volitev deželnih poslancev izmed grajščakov.

— Prošnja kupčijske zbornice je vslišana: v Kranji se napravi telegrafski ured.

— Na vprašanja, ki so nam došla: kako to, da se „Valenštajn“ ne dobiva pri nobenem bukvarju, da-si tudi ga so slovenski časniki že zdavno naznanili, nam ne ostaja druzega, kakor da tudi mi vprašamo: kje se dobiva?

— Prečastiti gosp. fajmošter Pec iz Goričice je v nedeljo v tukajšnji bolnišnici umrl, ko je več časa hudo bolehal za rakom, po kterem se je hipoma kri spridila (akute Pyaemie). Če tudi je bila, kakor je sekcija 19. dne t. m. kazala, operacija po dr. Fuks-u mojstersko izpeljana, vendar se ni moglo življenje oteti častitemu gospodu.

— *(Priporočila.)* Bralcem Slovanom priljubljenega nemškega časnika „Zukunft“ naznanjamo, da je nevtrudljivo vredništvo skrbelo zato, da bo zaporedoma dobivalo dopise o vseh važnejših dogodbah deželnih zborov v Pragi, Brni, Peštu, Zagrebu, Ljubljani, Gradcu, Celovcu in Levovu, kakor že dosihmal marljivo donaša izvestja iz jutrovih dežel. V podlisteku donaša znanstvene, slovstvene, narodopisne stavke itd. Cena ji je za četrt leta 4 gold., za mesec dni 1 gold. 40 kr. Vsaki dan se more na novo naročiti, kdor želí prejemati v poštenem slovanskem duhu vredovano „Zukunft.“ — „Slovenec“ začne prihodnji mesec trikrat na teden izhajati. Kdor ga želí vnovič prejemati, naj pošlje za mesec december 90 kr. — Kakor slišimo, bo prihodnje leto „Glasnik“ v Celovcu trikrat na mesec izhajal.

— *(Naznanilo.)* Za prihodnjo nedeljo napovedanega plesa v čitalnici ne bode.

— Naznanja se nam, da snopič slovenskih pesem, ki jih je zložil nadepolni mladeneč Anton Kukec, ki je prerane smrti 14. dne t. m. umrl, bojo izdali nekteri prijatelji njegovi.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V pondeljek so se začeli po vsem cesarstvu deželni zbori. Važen čas je tedaj nastopil, da-si tudi se govorí, da bodo sedanji zbori le kratki, ker je njih dôba s prihodnjim letom pri kraji. Velike in za Avstrijo odločilne važnosti bota pa na vsaki način zbor ogerski in hrvaški. Ravnokar nam je telegraf prinesel kraljev odpis (reskript), ki ga je iz Dunaja prejel ogerski zbor. Cesarjevo pismo povdarja pred vsem poravnavo zveze posamnih dežel avstrijskih in to, da se zopet ustanoví samoupravno pravo Ogerske; dalje pa pravi, da vsem deželam skupne rečí morajo ostati: „vojska (armada), colstvo, neposrednji davki, državne samoprodaje (monopoli), državni dolgovi in kreditstvo. Ako so v to udá ogerski zbor, potem še le dobí svoje odgovorno ministerstvo; odgovornost vlade pa ne bode samo za Ogersko, temuč za vse avstrijske dežele moč zadobila.“ Ako s temi vladnimi zahtevami primerjamo to, kar smo zadnji čas brali o namerah mogočne zborove stranke, malo je upanja, da se zbor udá v to. In zato bodo obravnave ogerskega zbora pomenljive. — Kakošen kraljev odpis je prejel hrvaški zbor, ni nam danes še znano; zeló radovedni ga pričakujemo. Vsem druzim zborom je bilo pa naznanjeno cesarjevo pismo, po vojski izročeno državnemu ministerstvu; pražki, moravski in goriški zbor sta ga sprejela kakor kranjski brez adrese; dunajski in štajarski bota pa odgovor v adresi dala, v kteri bota brž ko ne pela zastarelo pesem po oživljenji pokojnega reichsratha. — Dvorna kancelarija hrvaška je prosila svetlega srbskega patriarha Maširevića, naj ji pošlje sklepe narodne skupščine srbske, da jih predloží zagrebškemu zboru kot kraljeve predloge. Važno! — Minister Beust je izvoljen tudi minister cesarske hiše. — Ministerstvo pravosodja je izdalo spomenico, v kteri naznanja prenaredbe v sodništvu; al žalibog, da o porotah in druzih prenaredbah celó molčí spomenica. — Cesar Ferdinand je velikodušno daroval 15.000 gld. za uboge kraje na Českem po letošnji vojski. — Mestni zbor zagrebški je daroval 50.000 gld. za vseučilišče jugoslavensko. — „Il. Primorjan“ piše, da laški časniki rastejo v Trstu iz zemlje kakor gobe po dežji. Saj po papirji tedaj mora Trst lašk biti! — Francozka armada ima do 15. dne prihodnjega meseca zapustiti papeževe dežele. Kaj počnó sv. Oče potem, nihče ne vé; eni pravijo, da gré na angležki otok Malta, drugi na Majorko; pravega nihče ne vé. Republikanec Mazzini hujska Talijane s tem, da jim kliče na srce: „iz Venetek je le majhen korak v Rim.“

Kursi na Dunaji 20. novembra.

5% metaliki 59 fl. 70 kr.	Ažijo srebra 126 fl. — kr.
Narodno posojilo 66 fl. 80 kr.	Cekini 6 fl. 6 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 17. novembra 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 20. — banaške 6 fl. 87. — turšice 3 fl. 97. — soršice 4 fl. 80. — reží 3 fl. 90. — ječmena 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 50. — ajde 3 fl. 30. — oves 1 fl. 80.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.